

Broedgevallen van de Slechtvalk *Falco peregrinus* in Midden-Kennemerland 2004-21

Jos Vroege, Gerhard Dirks, Huub Huneker & Tjalling Kampstra

In 2018 verscheen de *Vogelatlas van Nederland*. Peter van Geneijgen schreef daarin het stuk over de Slechtvalk *Falco peregrinus*. ‘De meeste Slechtvalken nestelen in de zuidhelft van Nederland met concentraties in stedelijk gebied, langs rivieren en in estuaria’, zo stelt hij. ‘In Noord-Holland boven het Noordzeekanaal, Friesland en de Waddeneilanden is het aantal relatief klein. De vestiging hier wordt waarschijnlijk bemoeilijkt door de vele overwinteraars die tot diep in april een territorium bezetten. Zelfs voor gevestigde broedparen is het niet altijd mogelijk om zich te handhaven.’ Uit de kaartjes waarin per atlasblok de broedzekerheid wordt aangegeven, valt op te maken dat de Slechtvalk in 1973-77, 1998-2000 en 2013-15 in het werkgebied van Vogelwerkgroep Midden-Kennemerland niet heeft gebroed (van Geneijgen 2018). Uit de *Atlas van de Noord-Hollandse broedvogels 2005-2009* blijkt echter dat de Slechtvalk in 2004 in een nestkast op het terrein van Hoogovens in Velsen-Noord met succes jongen heeft grootgebracht. Ook in de periode daarna was de Slechtvalk op deze locatie broedvogel (Marcus 2010). Hoe is die nestkast daar gekomen? En hoe is het de Slechtvalk in Midden-Kennemerland na dat eerste succesvolle broedgeval vergaan? Daarover gaat dit stuk.

Voorgeschiedenis

Op 6 februari 2002 nam Jos Vroege contact op met Peter van Geneijgen met de vraag of hij dat voorjaar op een studiedag van Roofvogelwerkgroep Noord-Kennemerlands Duin iets zou willen vertellen over Slechtvalken. Op de beoogde datum bleek dat niet mogelijk. Het lukte echter wel hierover op 12 december 2002 in De Hoep in Castricum voor de vogelwerkgroep een lezing te houden. In de aankondiging van die lezing in het *Nieuwsblad voor Castricum* werd aangegeven dat in Nederland negen tot tien paar Slechtvalken broedden.¹ Dat was met name in het zuiden, ‘maar een aantal nieuwe vestigingen in noordelijke richting brengt nu ook het industrieterrein van Hoogovens in zicht’ (Anonymous 2002).

Na afloop van de lezing raakte Peter in gesprek met Rien Burger en Tjalling Kampstra. Rien was bij Hoogovens werkzaam geweest en Tjalling had een zoon die daar werkzaam was. Zij wisten het voor elkaar te krijgen dat in maart 2003 op de gashouder op het hoogoverterrein een nestkast voor Slechtvalken werd aangebracht. In 2004 werd die onmiddellijk in gebruik genomen. Het broedgeval was succesvol: op 3 juni

---

¹ In de *Vogelatlas van Nederland* wordt het aantal territoriumhoudende paren in 2013-15 geschat op 130-170 (van Geneijgen 2018). Volgens de Vogelbalans 2021 zou inmiddels sprake zijn van minstens 200 broedparen (Sovon Vogelonderzoek Nederland 2021).

konden door Peter twee mannetjes worden geringd. Beide jongen vlogen uit. Een van hen vestigde zich in Haarlem, 11 km naar het zuidzuidoosten, waar vanaf 2008 op de zendtoren met succes werd gebroed (Marcus 2010, Blakenburg 2013; Bijlsma & van Geneijgen 2018).

Foto 1. Slechtvalk, Vogelwater in Noordhollands Duinreservaat, 1 september 2019 (Foto: Harold Rijnbergen). *Peregrine Falcon in Noordhollands Duinreservaat, 1 September 2019.*

Broedgevallen bij Hoogovens

Op basis van ringgegevens van Peter van Geneijgen (2004-09) en Jos Blakenburg (2010-21), Jos' artikel over de Slechtvalk in Noord-Holland (Blakenburg 2013), aantekeningen van Tjalling Kampstra en Jaap Olbers, en gegevens uit de verslagen van Roofvogelwerkgroep Noord-Kennemerlands Duin (Vlugt & de Reus 2003, Levering 2004-14, de Reus 2015-16, Levering 2017-21) hebben wij een poging gedaan te reconstrueren hoe het de Slechtvalk op het hoogoverterrein is vergaan. De gegevens in de verslagen van de roofvogelwerkgroep werden aangeleverd door degenen die de Slechtvalken op het hoogoverterrein in deze periode in de gaten hielden: Rien Burger & Tjalling Kampstra (2003-17) en Gerhard Dirks & Jaap Olbers (2018-21). In bijlage 1 worden onze bevindingen samengevat.

Het slechtvalkpaar dat de nestkast op het hoogoverterrein in 2004 in gebruik nam, heeft hier waarschijnlijk 11 jaar op rij met succes gebroed. Het mannetje was een niet-geringde, volwassen vogel. Het vrouwtje had geen kleurring, maar was wel geringd.

Het is helaas nooit gelukt het ringnummer af te lezen. Opmerkelijk is dat zij in 2004 een juveniel kleed had en dus in haar tweede kalenderjaar was (Forsman 2016). In 2004-14 werden 41 eieren gelegd (gemiddeld 3.7 per jaar) en vlogen tenminste 27 jongen uit (gemiddeld 2.5 per jaar). Het eerste jaar werden de jongen begin juni geringd. Later gebeurde dat begin mei of zelfs eind april. Het legbegin - aanvankelijk 30 maart - was toen eind februari of begin maart: opmerkelijk vroeg (Bijlsma 2021). Tweemaal werd slechts één jong geringd. In 2011 hebben storende werkzaamheden in de buurt van de nestkast hierbij mogelijk een rol gespeeld², in 2013 is er misschien herrie in de kast geweest met een indring(st)er (Levering 2011, 2013). Een deel van de eieren is toen wellicht ten prooi gevallen aan meeuwen.

Foto 2. Vers 3-legsel van Slechtvalk, Hoogoverterrein, 1 april 2016 (Foto: Tjalling Kampstra). *Fresh Peregrine Falcon clutch, Hoogoverterrein, 1 April 2016.*

In 2015-16 waren de broedgevallen in de nestkast bij Hoogovens in Velsen-Noord voor het eerst niet succesvol. ‘Het lijkt erop dat de vreemde man die in het broedseizoen is waargenomen voor zoveel onrust heeft gezorgd dat de eieren verloren zijn gegaan’, schreef Tjalling in 2015. En ook: ‘Inmiddels is de indringer weer weg en is de oude man weer terug.’ In 2016 werd op 28 januari een indringer verjaagd, die hierna niet meer werd gezien. In de tweede helft van februari werden pas de eerste copulaties genoteerd, maar er was weinig tot geen interesse in de nestkast. Bij controle van de kast op 11 maart waren er nog steeds geen eieren. Op 1 april bleken er toch drie eieren

2 De werkzaamheden aan het deel van de gashouder waaraan de nestkast hing, werden uitgesteld tot na het broedseizoen. In die periode - eind juni tot half september - werden ook de volwassen Slechtvalken niet gezien. Aan andere delen van de gashouder werd tijdens het broedseizoen wel gewerkt.

te zijn gelegd, maar die waren koud en dus niet bebroed. Ook op 25 april waren de eieren koud. Mannetje zowel als vrouwtje zaten de hele tijd in de omgeving van de kast, af en toe even ‘binnen kijkend’ en dan weer op de railing poetsend en suffend. Op 16 mei werden de eieren uit de kast gehaald. Die bleken embryo’s te bevatten. De eieren waren een dag of zes bebroed (de Reus 2015-16). Over de maanden daarna schreef Tjalling dat het adulte paar steeds in het territorium bleef. In andere jaren verdween het mannetje meestal zodra de jongen uit het gebied verjaagd werden, om dan half december weer terug te komen. Het viel op dat beide adulte vogels in oktober en november meer belangstelling voor de kast hadden dan in het voorjaar en ook wat luider waren. Het vermoeden bestond dat het steeds om hetzelfde paar ging als waarmee in 2004 was begonnen (de Reus 2016). Nu denken wij daar anders over: na in 2015 al voor zijn positie te hebben moeten knokken, werd het oude mannetje in 2016 waarschijnlijk verdreven. Ook de positie van het vrouwtje stond onder druk. Tot half maart was er weinig interesse in de kast en werd in de tussentijd een indringster verjaagd (Levering 2017). Desondanks werd in 2017-18 met succes gebroed. In beide jaren werden vier eieren gelegd en vlogen drie jongen uit. Die jongen werden pas eind mei geringd: de eileg was een aantal weken later dan voorheen (Levering 2017). Ook dat kan duiden op een (gedeeltelijk) ander paar.³

Foto 3. Drie jonge Slechtvalken op een ‘bedje’ van duivenveren, Hoogoverterrein, 15 mei 2017 (Foto: Tjalling Kampstra). *Peregrine Falcon chicks and pigeon remains in nest box, Hoogovens, 15 May 2017.*

3 Op 20 maart 2018 werd door Gerhard Dirks op het hoogoverterrein in Velsen-Noord een Slechtvalk gefotografeerd met aan de linkerpoot een grijs/witte ring (waarvan de code op de foto helaas niet is af te lezen) en aan de rechterpoot een aluminium ring - volgens Peter van Geneijgen een combinatie die in de aan Nederland grenzende Duitse deelstaat Nordrhein-Westfalen tot ongeveer 2018-19 is gebruikt. Het nieuwe mannetje?

In 2019 wist dit paar geen jongen groot te brengen. In februari werden beide vogels gezien, soms kwamen ze samen aanvliegen waarbij het vrouwtje al roepend op de nestkast landde en het mannetje constant rond de gashouder bleef vliegen. In de periode daarna bleken de valken echter weinig interesse in elkaar te tonen. Dit had tot gevolg dat er ook geen eieren werden gelegd ondanks dat het vrouwtje regelmatig in de kast werd gezien (Levering 2019). Had dit iets te maken met het grootonderhoud aan de gashouder? In 2017, toen met succes werd gebroed, werd hiermee een begin gemaakt. Waarschijnlijk hierdoor werden de valken vanaf half juli niet meer gespot en verdwenen zij uit het territorium (Levering 2017). Op 3 oktober zat het vrouwtje echter weer op de gashouder en was zij dus terug in haar territorium. Ook in 2018 werd met succes gebroed. In 2019 werden er geen eieren gelegd. Toch werden de steigers in de buurt van de nestkast ook toen na het broedseizoen geplaatst en werd pas daarna met de werkzaamheden begonnen. Ruim voor het nieuwe seizoen werd alles weer verwijderd.

In 2020 werd met succes gebroed. Half maart dook er andermaal een derde Slechtvalk op. Beide valken kozen het luchtruim en er volgde een kort gevecht (als ik het goed zag met het vrouwtje, aldus Gerhard). Niet veel later kwamen de valken terug en zochten een beschut plekje op bij de kast. In de periode daarna zaten ze vaak op een beschutte plek, de derde valk werd niet meer waargenomen (Gerhard Dirks). Op 26 mei werd een poging gedaan de jongen te ringen, maar door een onaangekondigde staking kon de ringer niet op het bedrijf komen. De week erna bij een nieuwe poging zat een jong al op het rooster voor de kast en moesten we de missie afblazen. Alle vier de jongen vlogen uit (Levering 2020).⁴ In 2021 werd slechts één jong geringd. De andere twee eieren kwamen niet uit. De reden hiervan is nog niet bekend (eieren zijn meegenomen voor onderzoek bij Naturalis). Wellicht speelde de extreme kou in april in combinatie met de wind een rol (Levering 2021).

Broedgevallen in Heemskerk

In 2019 werd op het terrein van Hoogovens in Velsen-Noord na 15 jaar voor het eerst niet gebroed. Zes kilometer naar het noordoosten, op de Laurentiuskerk in Heemskerk, gebeurde dat wel: eind juni werden twee uitgevlogen jongen waargenomen. Dit broedgeval kent een interessante voorgeschiedenis die door Huub Huneke (2013, 2016a+b) in *De Winterkoning* en een van de verslagen van Roofvogelwerkgroep Noord-Kennemerlands Duin is beschreven (Levering 2019).

Heemskerk heeft in het centrum een middeleeuwse Hervormde Kerk met een geheel gemetselde toren en aan de rand van het centrum de Katholieke Laurentiuskerk. Op

---

4 Gerhard Dirks en Jaap Olbers verzamelden in 2020 ringen van Postduiven bij het slechtvalknest op het hoogoverterrein (Levering 2020). Van de 33 postduifringen was 27% afkomstig van een 1ste kalenderjaars vogel, 51% van een 2kj en 22% van 3kj of ouder. Bij Postduiven geslagen door Haviken in het Noord-Kennemerlands Duin was dat, zo blijkt uit gegevens van Dook Vlucht, respectievelijk 50%, 28% en 22%. Slechtvalken blijken dus veel minder 1 kj- en veel meer 2kj-vogels te slaan. Bij 12% van de Postduiven geslagen door een Slechtvalk op het hoogoverterrein ging het om een lokale vogel, bij 6% om een vogel die onderweg was en bij 82% om een vogel die was verdwaald. Bij Postduiven geslagen door Haviken in het Noord-Kennemerlands Duin was dat niet veel anders (respectievelijk 8%, 10% en 82%).

18 februari 2013 lagen er voor de deur van de Hervormde Kerk, waarvan de toren in het bezit en beheer is van de gemeente, prooiresten (Huneker 2013). Drie dagen later zat er hoog in de toren op een inpendig plateau een adulte vrouw Slechtvalk een duif te plukken. Prooiplukken deed ze daar de hele winter.⁵ Vanaf half april waren er geen waarnemingen meer. Het ging hier waarschijnlijk om een overwinteraar uit noordelijke streken.

Foto 4. Mannetje Slechtvalk, Hervormde Kerk, Heemskerk, 28 november 2014 (Foto: Huub Huneker). *Male Peregrine on church in Heemskerk, 28 November 2014.*

Op 30 september 2013 was de Slechtvalk weer in de toren te zien, etend en slapend. Op 15 november werden aan de oostkant van Heemskerk twee ‘spelende’, op elkaar stootduikende Slechtvalken gezien: een man en een vrouw (duidelijk grootteverschil). Vanaf eind november werd ook de toren van de Laurentiuskerk gebruikt om prooi te plukken en te eten. Het plukplateau in de één meter dikke torenmuur van de Hervormde Kerk bleef echter favoriet. In 2014, 2015 en 2016 waren de valken steeds in de eerste

5 De prooien van de Slechtvalken in Heemskerk, waarvan Huneker (2013, 2016b), Levering (2019-21) en Zweeris (2017) eerder overzichten gaven, zijn te vinden in Bijlage 2. Op deze prooienlijst staan, in vergelijking met die van de Werkgroep Slechtvalk Nederland (Bijlsma & Geneijgen 1998), naar verhouding weinig Postduiven en Spreeuwen, en veel Kieviten, Houtsnippen en Kauwen. Het relatief geringe aantal Postduiven zou, behalve met een relatief geringe dichtheid aan duivenmelkers (Bijlsma & van Geneijgen 2018), te maken kunnen hebben met het feit dat de overgrote meerderheid van de prooiresten van de Slechtvalken in Heemskerk afkomstig is uit de periode 2013-18 en dus (vooral) van overwinteraars. De Postduiven waren, net als die bij Hoogovens, vooral tweedejaars vogels. Opmerkelijk is ook dat op de prooijist uit Heemskerk meer Kluten te vinden zijn dan op de 47x zo lange prooijist van de Werkgroep Slechtvalk Nederland.

week van september terug in de toren en bleven daar tot in de eerste helft van april (Levering 2019).⁶

In 2017 was de situatie anders: de valken vertrokken niet en de hele zomer was sprake van broedindicatief gedrag van twee Slechtvalken in en rond de toren van de Laurentiuskerk (prooi brengen, roepend achter elkaar aanvliegen). Gebroed is er toen niet. Het mannetje was vermoedelijk onvolwassen. In 2018 waren er in januari, februari en maart prooiresten te vinden in en rond beide torens. Gek genoeg waren er geen zomerwaarnemingen. In voorjaar en zomer 2019 waren er rond en in de Laurentiustoren veel vlieg- en roepactiviteiten. Vaak werd prooi aangebracht. Daarbij werd ook een derde Slechtvalk gezien. Dit leidde tot veel kabaal. Eind juni 2019 was het duidelijk: twee net uitgevlogen jongen vlogen rond en zaten op allerlei plekken op de toren. Gebroed is er in het hoogste open segment daarvan (Levering 2019).

Ook in 2020-21 bleef Huub de Slechtvalken bij de Laurentiuskerk volgen. Net als het jaar daarvoor waren er in 2020 twee uitgevlogen jongen. Beide oudervogels bleken te zijn ge(kleur)ringd: de man op 22 mei 2013 op het Afval Energie Bedrijf van de gemeente Amsterdam in het westelijk havengebied, de vrouw op 2 mei 2017 op het EWI-gebouw van de TU Delft (Levering 2020), op respectievelijk 15 en 61 km afstand van de Laurentiuskerk.⁷ Ook dit vrouwtje was in 2019 bij de eerste succesvolle broedpoging dus nog een jonge vogel: in haar derde kalenderjaar. In 2021 brachten zij drie jongen groot. Twee van hen - beide vrouwtjes - zijn, nadat zij op 26 mei (te vroeg) waren uitgevlogen, een aantal maal naar de wildopvang in Krommenie gebracht en weer teruggeplaatst (Levering 2021). Een van hen werd op 7 juli naar een gespecialiseerde roofvogelopvang gebracht. Zodra zij goed kan vliegen en zelf prooien kan bemachtigen, zal zij daar worden losgelaten (van Bakel persoonlijke mededeling).

In 2021 heeft het parochiebestuur in de tweede helft van het jaar gaas laten aanbrengen in de toren van de Laurentiuskerk. De valken kunnen hierdoor niet meer in de toren broeden. Om de goten te ontdoen van prooiresten die langs de leien naar beneden gleden, moest steeds een hoogwerker worden ingezet. Een flinke kostenpost. De schade aan de kerk werd bovendien te groot geacht: de uitwerpselen en prooiresten tastten het inwendige van de monumentale toren aan. De vloeren en toren zijn van hout en met zink bekleed. Er kwamen gaten in de zinken bekleding. Hierdoor ontstond houtrot in de onderliggende houten vloeren, ook al werden die regelmatig schoongemaakt. Volgens de Monumentenwacht moet de zinken bekleding van de bovenste twee vloeren op korte termijn worden vernieuwd om te voorkomen dat er nog meer schade ontstaat (Kok 2021).

---

6 Op 28 november 2014 stond Huub, na het beklimmen van de toren van de Hervormde Kerk en het openen van het luikje dat toegang verschaft tot het plukplateau, 10 minuten oog in oog met een mannetje Slechtvalk dat zich tegoed deed aan een Spreeuw (Huneker 2016a). Na bestudering van de door Huub gemaakte foto werd deze vogel door Peter van Geneijgen als 3 kj of ouder aangemerkt: één van de tertials was duidelijk verbleekt en dus nog niet geruid. Het was er wel eentje uit een adult kleed. Deze vogel ruide dus minimaal naar het tweede adulte kleed. Onze broedvogels zijn in september/oktober klaar met de rui maar overwinteraars uit Scandinavië of de toendra zijn een stuk later en maken de rui in het overwinteringsgebied af. Dit was dus een overwinteraar (P. van Geneijgen in litt).

7 Bij Slechtvalken in Nederland blijken de vrouwen zich gemiddeld (ruim) twee keer zo ver van hun geboorteplaats te vestigen dan mannen. In de eerste fase van de groei van de populatie (1990-2008) was die afstand gemiddeld 149 en 75 kilometer, in de periode daarna (2008-13) gemiddeld 112 en 47 kilometer (van Geneijgen 2014). Bij het broedpaar uit Heemskerk liggen die afstanden duidelijk onder het gemiddelde.

Bij de uit baksteen opgetrokken Hervormde Kerk had men met (de uitwerpselen en prooïresten van) de Slechtvalk minder moeite, ook al bevond het plukplateau zich recht boven de ingang. In *De Winterkoning* schreef Huub over een vergadering op 5 maart 2013: Op deze dag vond er in het gemeentehuis een gesprek plaats met het hoofd Groenvoorziening (een man met een groot hart voor de natuur), de ambtenaar die mij belde, een zeer geïnteresseerde andere ambtenaar, en ik. Onderwerp: ‘Wat te doen als de slechtvalk blijft en eventueel gaat broeden?’ Het platform is er groot genoeg voor. Er werd besloten om niet te vlaggen als de valk er op koningsdag en op de nationale dodenherdenking en bevrijdingsdag nog zou zitten. Het Comité 4/5 mei stemde hier volledig mee in, en ook Zijne Koninklijke Hoogheid had zijn Koninklijke Goedkeuring gegeven. Het gaat immers om een bij de wet beschermde vogelsoort. Op het moment dat er sprake zou zijn van een paar dat over zou gaan tot broeden zouden we de pers inlichten. Eerder niet. Erg prettig om van de gemeente volledige medewerking te krijgen! (Huneker 2013).

Discussie

In 2004-21 werden door de Slechtvalk op het hoogoverterrein in Velsen-Noord 17 broedpogingen gedaan: 15 succesvol, 2 niet succesvol. Vanaf 2004 vlogen tenminste 38 jonge Slechtvalken uit. Op de Laurentiuskerk in Heemkerk werd in 2019-21 drie keer met succes gebroed. Daar vlogen 6 jongen uit. Dat er in 2013-15 in het werkgebied van Vogelwerkgroep Midden-Kennemerland geen broedgevallen van de Slechtvalk waren, zoals uit de *Vogelatlas van Nederland* valt op te maken (van Geneijgen 2018), klopt dus niet: in 2013-14 werd op het terrein van Hoogovens met succes gebroed en in 2015 werd op deze locatie een niet-succesvolle broedpoging gedaan.⁸

Waarschijnlijk was het steeds hetzelfde slechtvalkpaar dat in 2004-14 op het hoogoverterrein met succes voor nageslacht zorgde. Er zijn geen aanwijzingen dat de vestiging van dit paar werd bemoeilijkt door een overwinteraar. Alleen in 2013 hadden zij wellicht moeite zich te handhaven - toen was er mogelijk sprake van een indring(st)er. Vanaf 2013 werden door dit paar minder eieren gelegd en in 2015-16 wisten zij geen jongen groot te brengen. In 2016 heeft het mannetje waarschijnlijk na het broedseizoen het veld geruimd. Wij vermoeden dat dit te maken had met zijn leeftijd: hij was op dat moment tenminste 14 jaar oud en daarmee echt een oude vogel.⁹

---

8 Behalve in Midden-Kennemerland (vanaf 2004 bij Hoogovens in Velsen-Noord) en de Zaanstreek (vanaf 2009 op de zendtoren in Wormer) broedt de Slechtvalk nu waarschijnlijk ook in de regio Alkmaar: in 2021 lijkt sprake te zijn geweest van een broedgeval op de Huisvuilcentrale in de Boekelermeer. Eieren zouden gelegd zijn in een emmer met grit (Blakenburg 2013; D. Vlugt persoonlijke mededeling). In december zou een nestkast worden geplaatst. Ook in 2008 werd dat aangekondigd. Betekent dit dat de Slechtvalken hier straks twee nestkasten tot hun beschikking zullen hebben, net als in de Marinehaven van Den Helder (Bongers & Roersma 2021)?

9 Van 20 Nederlandse Slechtvalken waarbij op basis van ringgegevens bekend is tot welke leeftijd zij een territorium wisten te behouden, was op het moment dat zij van de broedplaats verdwenen de gemiddelde leeftijd bij de mannen 6.1 kalenderjaar (spreiding: 2-11) en bij de vrouwen 7.9 kalenderjaar (spreiding: 2-16) (van Geneijgen 2014).

Foto 5. Slechtvalken op de Laurentiuskerk, Heemskerk, 18 augustus 2020 (Foto: Danny Bregman). *Peregrine Falcons using the Laurentius church in Heemskerk as sitting post, 18 August 2020.*

De vestiging van de Slechtvalk in Heemskerk werd mogelijk wél bemoeilijkt door een overwinteraar: in 2013-16 was van begin september tot half april een adult vrouwtje aanwezig. Vanaf november 2013 werd ook een mannetje gezien. In 2017 was er het hele jaar een slechtvalkpaar aanwezig. In 2018 werden in de zomermaanden echter geen Slechtvalken gezien. In 2019 brachten op de Laurentiuskerk een adult mannetje en een derde kalenderjaar vrouwtje jongen groot. Daarin slaagden zij ondanks de aanwezigheid van een indring(s)ter - een van de andere Slechtvalken die vanaf 2013 in dit territorium aanwezig waren?

Op het hoogoverterrein in Velsen-Noord werden in 2011 en in 2019 de broedresultaten mogelijk negatief beïnvloed door werkzaamheden. Dat het vrouwtje in 2019 geen eieren heeft gelegd zal, zo denken wij, echter vooral te maken hebben gehad met haar leeftijd. In 2004 deed zij in haar tweede kalenderjaar een eerste broedpoging. Zal zij in 2019 als 16-jarige 'oude dame' daar nog toe in staat zijn geweest? Een jonger vrouwtje zal vanaf dat moment haar plaats hebben ingenomen.¹⁰

---

10 Van Geneijgen (2014) stelt dat vrouwelijke Slechtvalken waarschijnlijk in een vrij klein gebied blijven nadat ze ergens zijn neergestreken. Binnen dat gebied kennen ze waarschijnlijk alle bezette en potentiële broedplaatsen. Als in 2019 de 'oude dame' van het hoogoverterrein heeft plaatsgemaakt voor een jonger vrouwtje, zal dat jonge vrouwtje waarschijnlijk al enige tijd in de regio aanwezig zijn geweest en daar haar kans hebben afgewacht.

Op de Laurentiuskerk in Heemskerk is om verdere schade - en wellicht ook: overlast door terugplaatsing van te vroeg uitgevlogen jongen - te voorkomen in de tweede helft van 2021 een nieuwe broedpoging van de Slechtvalk onmogelijk gemaakt. We hopen dat er een nestkast buiten de toren voor in de plaats komt, aldus Hans Stapersma - voorzitter van Vogelwerkgroep Midden-Kennemerland - in het *Noordhollands Dagblad* (Kok 2021). Van de Omgevingsdienst Noord-Holland Noord kreeg het parochiebestuur de opdracht om voor 8 februari in de nabije omgeving van de kerk minimaal twee geschikte alternatieve broedlocaties te realiseren. Of dat al in 2022 soelaas zal bieden, is afwachten.

Dank

Met dank aan Jos Blakenburg en Peter van Geneijgen voor de ringgegevens van de Slechtvalken op het hoogoverterrein in Velsen-Noord, aan Marc van Bakel, Rien Burger, Peter van Geneijgen, Henk Levering, Jaap Olbers, Hans Stapersma en Dook Vlucht voor hun commentaar op eerdere versies van dit artikel, aan Danny Bregman en Harold Rijnbergen voor de toestemming om hun foto's als illustratie bij dit artikel te gebruiken en aan iedereen die heeft meegedacht over de beschikbare foto's van Slechtvalken in Midden-Kennemerland.

Summary

Vroege J., Dirks G., Huneker H. & Kampstra T. 2022. Peregrine Falcons *Falco peregrinus* breeding in Central Kennemerland in 2004-21. De Takkeling 30: 162-174.

The Dutch Breeding Bird Atlases suggested that the Peregrine Falcon was absent as a breeding bird in Midden-Kennemerland in 1973-77, 1998-2000 and 2013-15 (van Geneijgen 2018). This is partly incorrect. Since 2004, the Peregrine Falcon has been breeding at the industrial site of Hoogovens in Velsen-Noord. In 2004-21, 15 successful breeding attempts were recorded here, and at least 38 young Peregrine Falcons were known to have fledged (mean: 2.1 per year and 2.5 per successful year). In 2015-16, breeding attempts failed in the egg stage. In 2019, a Peregrine Falcon pair was present, but no eggs were laid. At the Laurentius Church in Heemskerk, 6 km from the nest in Velsen-Noord, three successive breeding cases were recorded in 2019-21, resulting in 6 fledglings (2 each year). Major prey were pigeons (notably Racing Pigeon), waders (notably Lapwing and Woodcock), Jackdaws and thrushes, based on plucks and prey items in larders.

Literatuur

Anonymous 2002. Lezing Vogelwerkgroep over teloorgang van slechtvalk. Nieuwsblad voor Castricum, 4 december.

Bijlsma R.G. 2021. Trends en broedresultaten van roofvogels in Nederland in 2020. *De Takkeling* 29: 8-48.

Bijlsma R.G. & Geneijgen P. van 2018. Het voedsel van Nederlandse Slechtvalken *Falco*

- peregrinus*, met bijzondere aandacht voor de postduif *Columba livia*. De Takkeling 26: 254-276.
- Blakenburg, J. 2013. Opkomst van de slechtvalk in Noord-Holland. Tussen Duin & Dijk 12(4): 4-7.
- Bongers F. & Roersma J. 2021. Voedsel van een paartje Slechtvalken *Falco peregrinus* in Den Helder in 2020 en 2021. De Takkeling 29: 245-262.
- Forsman D. 2017. Roofvogels van Europa, Noord-Afrika en het Midden-Oosten. Handboek determineren van vliegbeelden. KNNV Uitgeverij, Zeist.
- Geneijgen P. van 2014. Herkomst en populatiedynamiek van broedende Slechtvalken *Falco peregrinus* in Nederland: de eerste 24 jaar van een populatie in opbouw. De Takkeling 22: 148-162.
- Geneijgen P. van 2018. Slechtvalk *Falco peregrinus*. Pp. 378-379 in: Sovon Vogelonderzoek Nederland, Vogelatlas van Nederland. Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering. Kosmos, Utrecht.
- Huneker H. 2013. Lekker uit de wind. De Winterkoning 48(4): 8-12.
- Huneker H. 2016a. Oog in oog; letterlijk. De Winterkoning 51(4): 28-29.
- Huneker H. 2016b. Heemskerkse Slechtvalk; tijd- en plaatstrouw. De Winterkoning 51(4): 29-30.
- Kok E. 2021. Gaas moet broedende slechtvalk weren. Laurentiuskerk neemt maatregelen. Noordhollands Dagblad, 27 november.
- Levering H. 2004-14. Verslagen roofvogelinventarisatie 2004-2014. Roofvogelwerkgroep Noord-Kennemerlands Duin, Castricum.
- Levering H. 2017-21. Verslagen roofvogelinventarisatie 2017-2021. Roofvogelwerkgroep Noord-Kennemerlands Duin, Castricum.
- Marcus P. 2010. Slechtvalk. Pp. 130-131 in: C.J.G. Scharringa, W. Ruitenbeek & P.J. Zomerdijk (red.), Atlas van de Noord-Hollandse broedvogels 2005-2009. Samenwerkende Vogelwerkgroepen Noord-Holland / Landschap Noord-Holland.
- Reus A.J.C. de 2015-16. Verslagen roofvogelinventarisatie 2015-2016. Roofvogelwerkgroep Noord-Kennemerlands Duin, Heerhugowaard.
- Sovon Vogelonderzoek Nederland 2021. Vogelbalans 2021. Nijmegen.
- Vlugt D. & de Reus A. 2003. Verslag roofvogelinventarisatie 2003. Roofvogelwerkgroep Noord-Kennemerlands Duin, Bergen/Heerhugowaard.
- Zweeris J. 2017. De Slechtvalk, terug van weggeweest. De Winterkoning 52(4): 18-21.

Adressen:

JV: Laanacker 15, 1902 AK Castricum, j.vroege@casema.nl

GD: Gladiolenlaan 18, 1944 KW Beverwijk, gerharddirks@ziggo.nl

HH: Rijkssstraatweg 113, 1969 LD Heemskerk, huubhuneker@hotmail.com

TK: Obriglaan 57, 1852 KC Heiloo, kampstra57@hetnet.nl

Bijlage 1. Broedresultaten van de Slechtvalk bij Hoogovens in Velsen-Noord in 2004-21. Indien legdatum niet precies bekend is, dan tussen haakjes. *Breeding results of the Peregrine pair nesting on Hoogovens at Velsen-Noord in 2014-21. If lay date not precisely known, then in brackets.*

Jaar	Legbegin	Legsel	Uitgevlogen (man/vrouw)	Ringdatum	Opmerking
Year	Start laying	Clutch	Fledged (male/female)	Ringing date	Remark
2004	30 maart	3	2/0	3 juni	1 ei niet uitgekomen
2005	6 maart	4	1/3	3 mei	4* jong nog op kast
2006	3 maart	4	0/3	3 mei	misvormde embryo's*
2007	27 februari	4	1/1	2 mei	2 eieren niet uit
2008	28 februari	4	3/1	28 april	
2009	1 maart	4	3/1	6 mei	
2010	1 maart	4	1/2	4 mei	ei niet uit, 1 jong schade
2011	26 februari	4	0/1	2 mei	2 eieren niet uit, 1 ei weg
2012	27 februari	4	1/2	3 mei	1 ei stuk
2013	4 maart	3	1/0	8 mei	2 eieren weg (meeuwen?)
2014	25 februari	3	0/2	2 mei	1 ei niet uit
2015	(27 februari)	3	0/0	-	2 eieren niet uit, 1 ei weg
2016	(27 maart)	3	0/0	-	Eieren met embryo's
2017	22 maart	4	0/3	29 mei	1 ei niet uitgekomen
2018	15 maart	4	0/3	22 mei	
2019	-	0	-	-	
2020	(24 maart)	4	???	-	Staking verhindert ringen
2021	20 maart	3	1/0	20 mei	2 eieren naar Naturalis

* Het niet-uitgekomen ei bevatte twee embryo's die misvormd waren (o.a. krulpoten).

Foto 6. Prooiresten van Slechtvalk, Hervormde Kerk, Heemskerk, 14 maart 2018 (Foto: Huub Huneker). *Larder of Peregrine, Heemskerk, 14 March 2018.*

Bijlage 2. Prooien van Slechtvalken (jaarrond verzameld) op de Hervormde Kerk en de Laurentiuskerk in Heemskerk (N=225, 2013-21, Heems), vergeleken met het aandeel dat diezelfde prooien uitmaakten op de landelijke prooilijst van de Werkgroep Slechtvalk Nederland (N=7719 prooien op een totaal van 10.546 prooien, 2001-18, Ned, overwegend verzameld in het broedseizoen). *Prey lists of Peregrines in Heemskerk in 2013-21 (N=225, all year), compared to the Dutch list based on prey remains collected in 2001-18 (only species shown that were recorded in Heemskerk, i.e. N=7719 out of a total of 10,546, mostly breeding season).*

Soort Species	Gram	Heems (N)	Heems (%)	Ned (N)	Ned (%)
Wintertaling <i>Anas crecca</i>	300	10	4.4	91	0.9
Dodaars <i>Tachybaptus ruficollis</i>	160	5	2.2	61	0.6
Waterral <i>Rallus aquaticus</i>	120	1	0.4	60	0.6
Waterhoen <i>Gallinula chloropus</i>	352	7	3.1	105	1.0
Scholekster <i>Haematopus ostralegus</i>	530	1	0.4	18	0.2
Kluut <i>Recurvirostra avosetta</i>	306	6	2.7	5	0.0
Goudplever <i>Pluvialis apricaria</i>	214	11	4.9	66	0.6
Kievit <i>Vanellus vanellus</i>	200	19	8.4	219	2.1
Groenpootruiter <i>Tringa nebularia</i>	174	1	0.4	29	0.3
Grutto <i>Limosa limosa</i>	285	1	0.4	28	0.3
Houtsnip <i>Scolopax rusticola</i>	300	18	8.0	133	1.3
Watersnip <i>Gallinago gallinago</i>	105	7	3.1	101	1.0
Kokmeeuw <i>Chroicocephalus ridibundus</i>	250	4	1.8	119	1.1
Visdief <i>Sterna hirundo</i>	120	7	3.1	25	0.2
Postduif <i>Columba livia</i>	375	65	28.9	4067	38.6
Houtduif <i>C. palumbus</i>	500	6	2.7	20	0.2
Turkse Tortel <i>Streptopelia decaocto</i>	150	8	3.6	184	1.7
Halsbandparkiet <i>Psittacula krameri</i>	150	1	0.4	4	0.0
Kauw <i>Coloeus monedula</i>	246	21	9.3	79	0.7
Ekster <i>Pica pica</i>	225	2	0.9	15	0.1
Merel <i>Turdus merula</i>	100	13	5.8	301	2.9
Koperwiek <i>T. iliacus</i>	75	2	0.9	101	1.0
Spreeuw <i>Sturnus vulgaris</i>	75	8	3.6	1795	17.0
Appelvink <i>Coccothraustes coccothraustes</i>	55	1	0.4	93	0.9